

DE ONDRAAGLIJKE LICHTHEID VAN DE PARTICIPATIESAMENLEVING?

TINE DE MOOR
UNIVERSITEIT UTRECHT

WIE HEEFT VOLGENS U DE FORMELE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR LANGE TERMIJN ZORG?

- A. VOORAL DE OVERHEID
- B. DE OVERHEID EN DE FAMILIE
- C. VOORAL DE FAMILIE

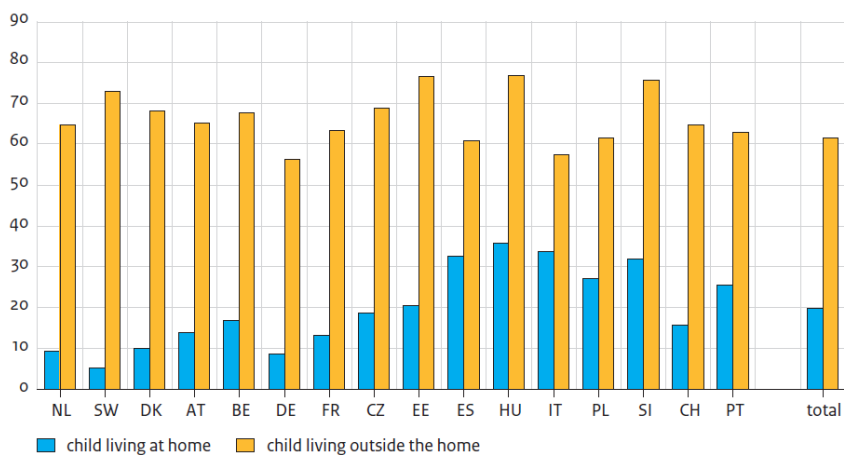
Formal responsibility for long-term care

country	mainly government	both government and family	mainly family
Netherlands	X		
Austria		X	
Belgium		X	
Czech Republic			X
Denmark	X		
Estonia			X
France		X	
Germany		X	
Hungary			X
Italy			X
Poland			X
Portugal			X
Slovenia			X
Spain			X
Sweden	X		X
Switzerland			

Source: Assessing Needs of Care in European Nations – country reports

Bron: Verbeek–Oudijk e.a. (2014), p. 34.

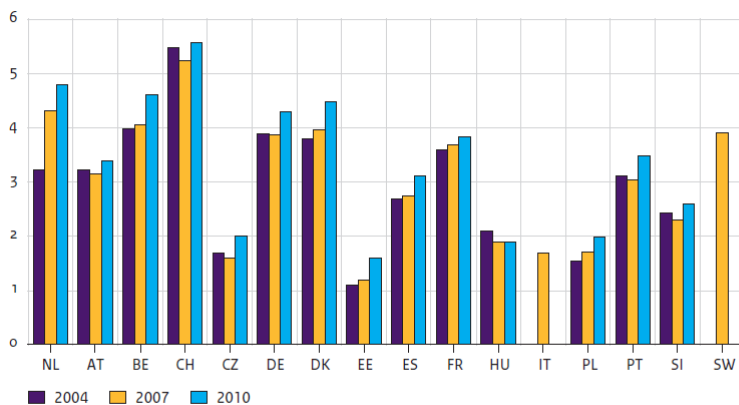
Share of over-50s with children living at home and outside the home, 2011 (in percentages)

Source: SHARE (2011); SCP treatment

Bron: Verbeek–Oudijk e.a. eds. (2014). Who cares in Europe? A comparison of long-term care for the over-50s in sixteen European countries. Den Haag: SCP, p. 73

Total expenditure on long-term care in 2004, 2007 and 2010 (as % of GDP)

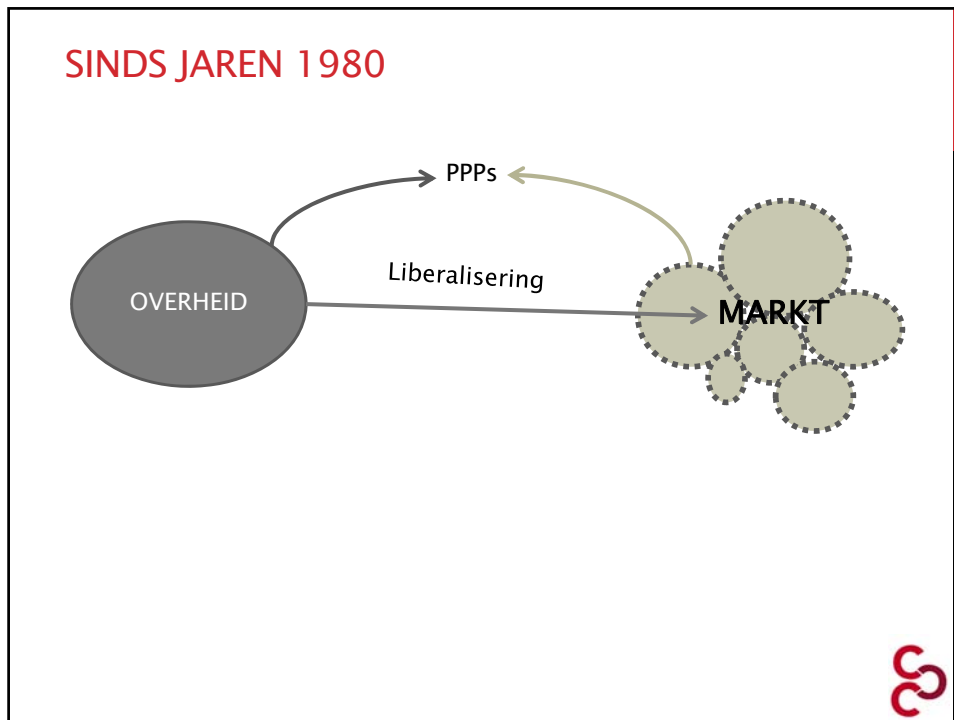
Source: OECD Statistics (Health Expenditure and Financing); stats.oecd.org; (Huber et al. (2009) Sweden, Italy 2007)

Bron: Verbeek-Oudijk e.a. (2014), p. 39

VERTALING IN WETGEVING OVER FAMILIE EN ONDERHOUDSP LICHT IN EUROPA, 2010

family tie	United Kingdom	Belgium	Germany	France	Italy	Portugal
marriage partner	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
minor child	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
adult child	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
parent	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
grandparent	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
grandchild	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
sibling	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
uncle/aunt/cousin/niece	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
parent-in-law	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
child-in-law	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes

NEDERLAND IN DE VOORBIJE JAREN...

- Sterke ontwikkeling van burger-initiatieven, vooral in geprivatiseerde “publieke diensten”, bv. zorg
- Coöperatie wordt vaker benut als business model
- Steeds groeiende aandacht vanuit media en overheid voor ontwikkelingen “van onderop”

De bewoners van het Brabantse Hoogeloon doen er alles aan om hun dorp leefbaar te houden. Zelf regelen ze woningen voor starters, dagverzorging voor ouderen en onderdak voor verenigingen.
 TEKST: JEROEN KLEIJNE - FOTOGRAFIE IRMA BULKENS

Doe-het-zelfdorp

Trouw.nl

Denk aan het milieu. Denk na voor je print!

Weg met de supermarkt, leve de coöperatieve winkel!

Reportage Zorgcoöperaties van ouderen

‘Alles wat we

Zorg is duur, de overheid treedt terug. Steeds meer ouderen regelen de zorg daarom onderling. Met professionals waar nodig en met oog voor elkaar: ‘de tuin doen, een praatje maken’.

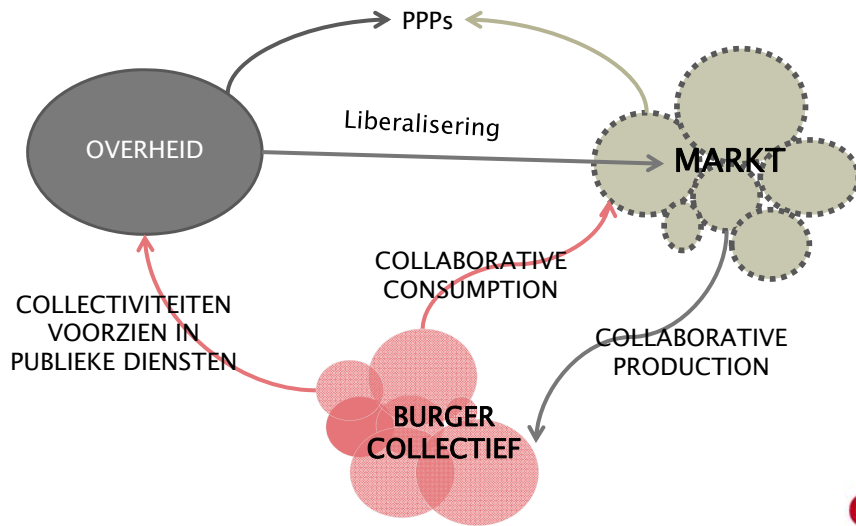
zelf kunnen, doen we ook’

verdekte voed

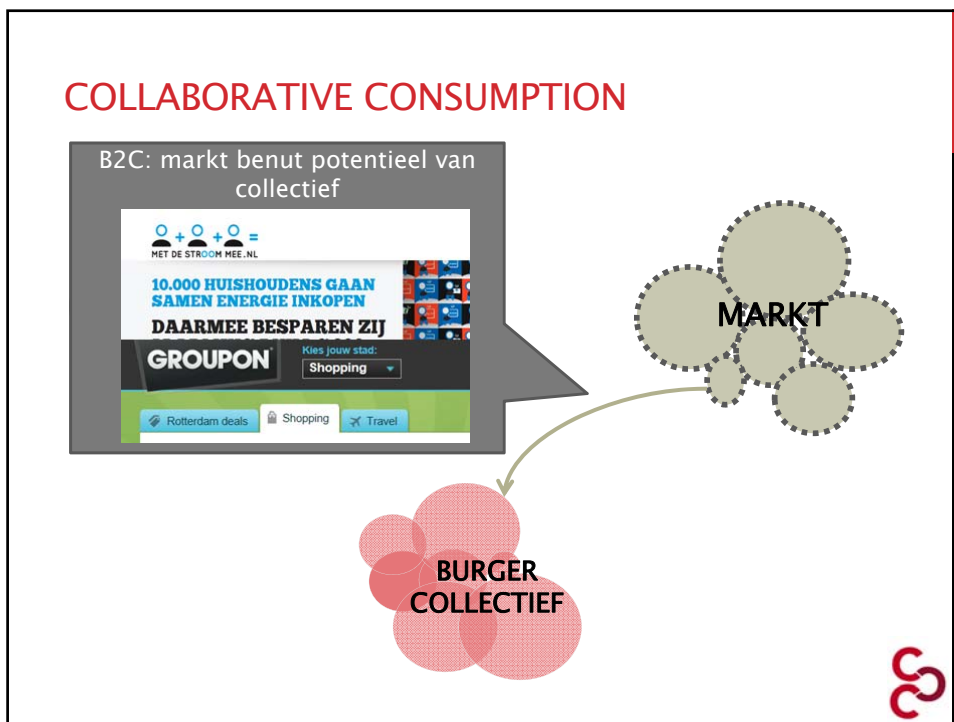
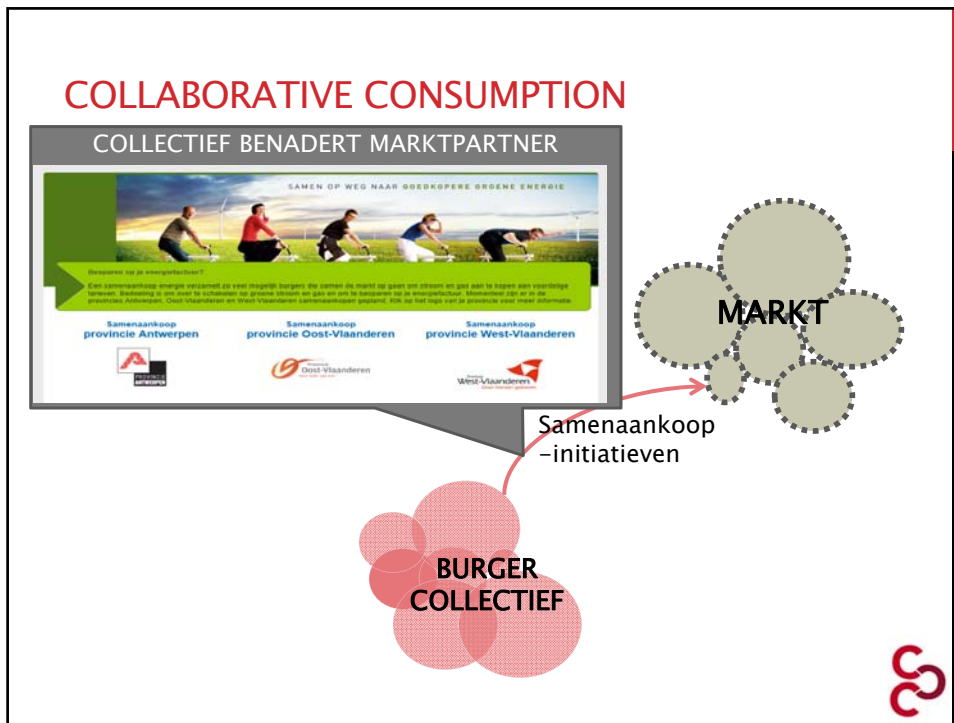

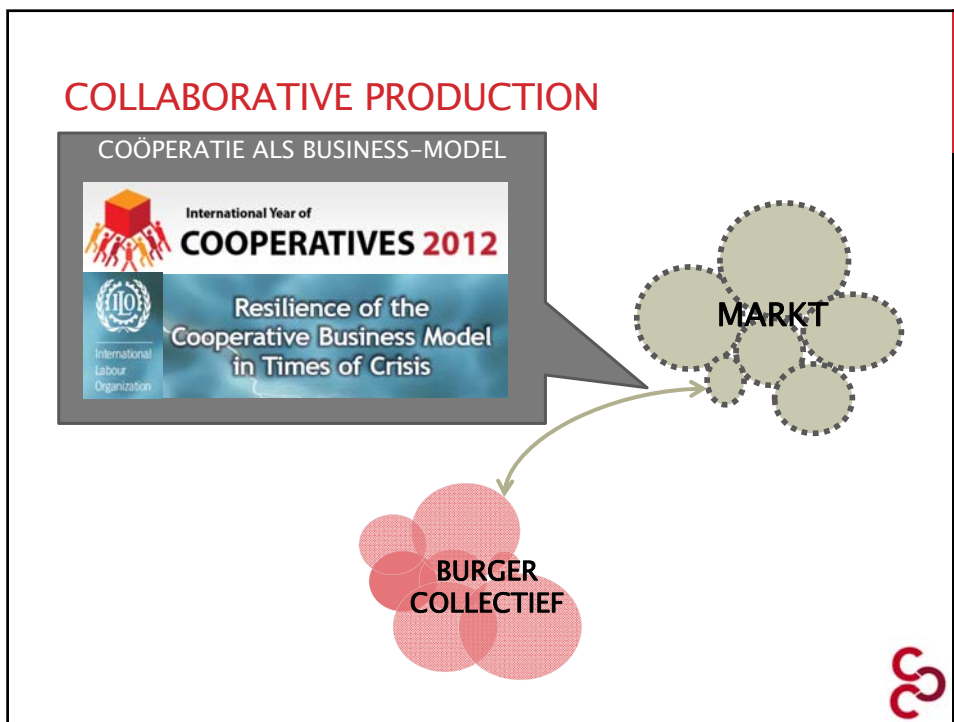
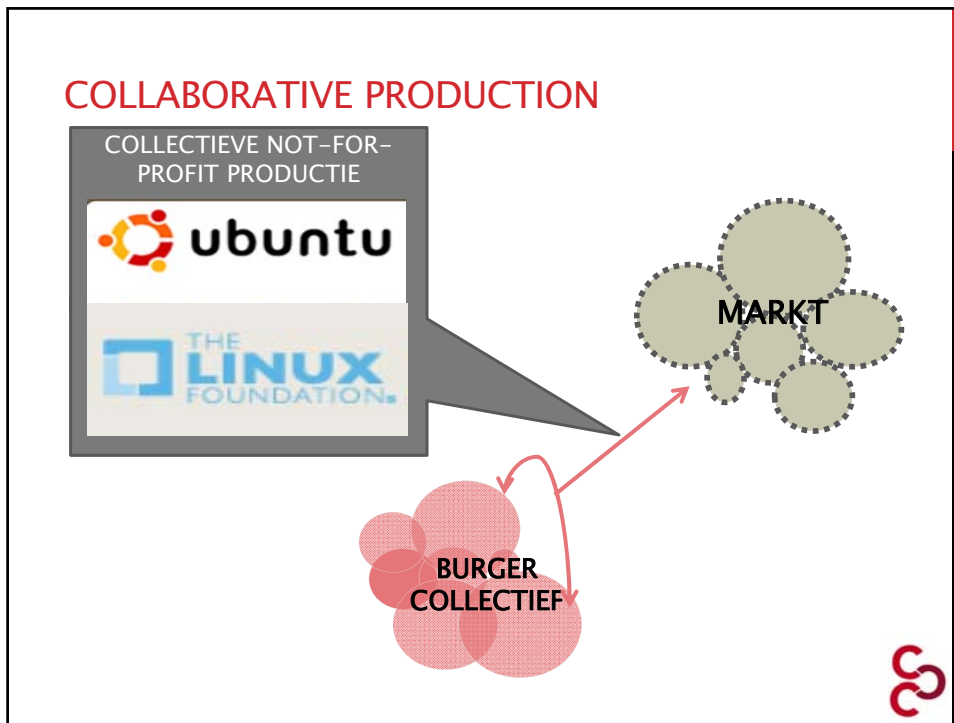
SINDS ONG. 2005: HERONTDEKING VAN HET COLLECTIEF (EN RECENTE VERSNELLING ONTWIKKELINGEN!)

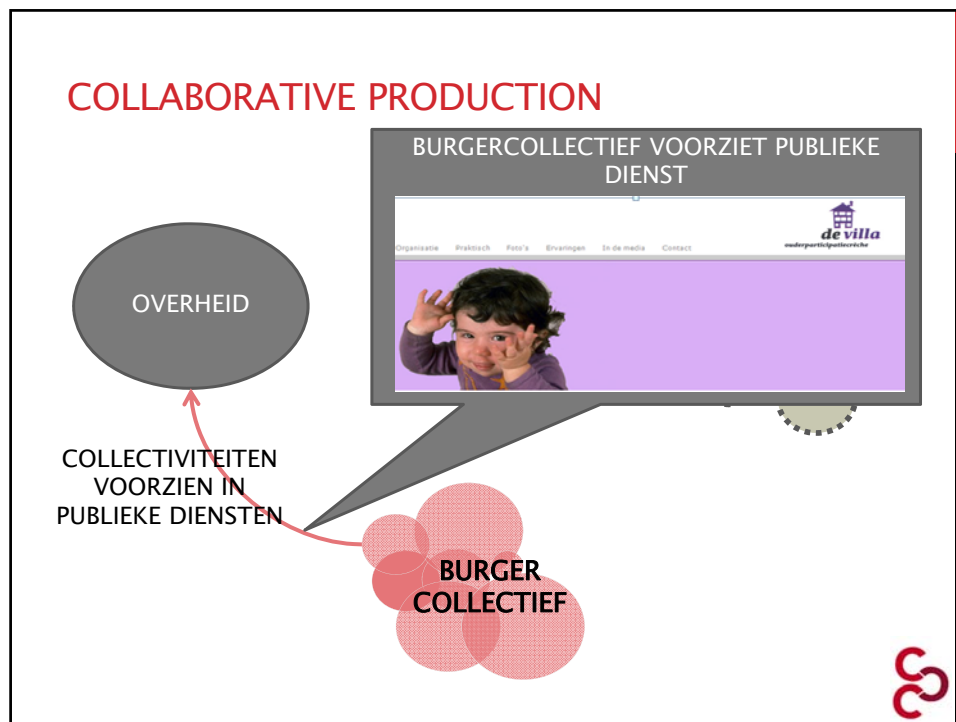
COLLABORATIVE CONSUMPTION

COLLABORATIVE PRODUCTION

REVOLUTIE OF COÖPERATIEF CONTINUUM?

- **Economische en sociale samenwerking van onderop is niet nieuw, maar wel verdwenen uit collectieve geheugen**
 - 1100-1300: eerste vormen van geïnstitutionaliseerde collectieve actie, in stad en op platteland
 - Gemene gronden (meenten, markegenootschappen): "*Commons*"
 - Land dat gemeenschappelijk gebruikt en beheerd werd door directe belanghebbenden
 - Gilden
 - Verticaal geïntegreerd samenwerkingsverband van ambachtslieden met het oog op sociale en economische voordelen
 - > alom tegenwoordig in NW-Europa
 - > vele bestonden letterlijk eeuwenlang
 - 1750-1850: afbraak van het oude model
 - 1870-1920: nieuwe trend in coöperaties, ontstaan vakbonden
- **Vandaag: gemeenschappelijke noemer: niet crisis maar onvoldoende kwalitatief aanbod door markt en staat (ondanks verwachtingen privatisering)**

VOORDELEN INSTITUTIES VOOR COLLECTIEVE ACTIE (VROEGER EN VANDAAG)

- **Risico vermijden en delen**
 - Natuurlijke risico's & bedrijfsrisico's
 - Risico van gebruik van kennis en voordelen van het delen van productkennis
 - Vermijden sociale risico's vna ziekte voor de leden & ondersteuning van weduwen en wezen
- **Schaalvoordelen**
 - Lagere kosten voor investeringen
 - Bulk-goederen
 - Rechtsbijstand
 - « Knowledge pooling »
 - > **Gunstiger onderhandelingspositie**
 - > **Minder informatie-assymetrie**
- **Goedkoper en effectiever:**
 - Kort op de bal spelen bij problemen
 - Preventie en detectie via verhoogde sociale controle
 - Gedeelde verantwoordelijkheid in rapporteren freeriding
- **Intergenerationeel handelen:** reciprociteit tussen individuen ten behoeve van voortbestaan van de institutie op de lange termijn

VERSCHILLEN TUSSEN VROEGER EN VANDAAG

- **Doelstelling zijn "opgesplitst":**
 - Historisch: multi-purpose organisations
 - Sociale en economische noden worden samengebracht in één collectief
 - Consumptie en productie samen
 - Vandaag: participatie in verschillende collectiviteiten is noodzakelijk om in alle dagelijkse noden te voorzien
- > Nadeel:
 - reduceert de mogelijkheid om wederkerig gedrag complementair te maken
 - Aan alle noden voldoen vereist lidmaatschap van verschillende collectiviteiten
- **Gebruik van technology maakt samenwerking met onzichtbare gebruiker mogelijk (en creëert nieuwe uitdagingen)**
 - Demonstreert dat mensen zelf "blind" kunnen vertrouwen in de ander zolang er richtlijnen zijn over de procedure (wederzijdse voorwaarden)
 - Werkt wellicht enkel in het geval van non-substractible goods.
- **Wederzijdse, grotere interactie tussen collectiviteit en markt**
 - Biedt nieuwe mogelijkheden voor beide zijden
 - Verhoogt de mogelijkheden in termen van institutionele diversiteit

LESSEN UIT HET VERLEDEN

- Self-governance kan effectief en efficiënt zijn
- Belangrijke rol voor sociale controle
- Effectiviteit van participatie van directe stakeholders
 - > "those who use the land, know the land."
- Herkenning door overheden is essentieel
- Blijven overeind in tijden van crisis, maar vooral gericht op preventie van crisis op lange termijn -> over generaties heen
- Instituties voor collectieve actie zijn gebonden aan lokale voorwaarden -> zorgt voor vele varianten van het coöperatieve model
- Institutionele diversiteit is essentieel: niet alle vormen van goederen en diensten kunnen door collectiviteiten (optimaal) beheerd worden

NO ONE-SIZE-FITS-ALL !! (E. Ostrom)

OPVALLENDE KARAKTERISTIEKEN VAN HUIDIGE GOLF?

- Multi-generational
- Cross-ideological/political
- Bereidwilligheid om risico's te nemen en tijd te investeren in onzekere activiteiten/investeringen
- Zet zich duidelijk af tegen overprofessionalisering en verlenging van keten:
 - Zorg
 - Energie

HOE KAN DEZE HYPE EEN DUURZAME TREND WORDEN?

- **Debat nodig over echte doelstellingen van toekomstige governance models?**
 - Burgers als participanten versus ondernemers?
 - Snel groeiende economie versus stabiele, veerkrachtige economie?
 - Institutionele monotonie versus diversiteit?
- **“Institutionele kennis” is eigenlijk al beschikbaar**
 - Gelijkaardige instituties voor collectieve actie konden in het verleden vaak eeuwen na elkaar overleven
 - Welke gelijkenissen en verschillen met het verleden geven reden optimisme?

UITDAGINGEN VOOR COLLECTIEVE INITIATIEVEN –OA COÖPERATIES– VANDAAG (1)

- **CRISISTIJD: Geen wondermiddel voor de crisis, maar wel langetermijn oplossing (één van)**
 - streven naar institutionele diversiteit
- **UITBREIDEN: Nog vrij marginaal in gehele economische gebeuren,**
 - maar heel succesvolle voorbeelden (e.g. open source community, bepaalde coöperaties)
 - EN onbenut potentieel binnen publieke dienstverlening
- **HETEROGENITEIT: Vele initiatieven vooral gedragen door hoogopgeleiden, maar inzetbaarheid en voordeel voor sociaal zwakkeren vaak nog groter**

UITDAGINGEN VOOR COLLECTIEVE INITIATIEVEN –OA COÖPERATIES– VANDAAG (2)

- **LOCALITEIT: Model is niet zomaar te kopiëren naar andere locatie wegens zeer plaats specifiek**
 - geen blueprints nodig maar wel structuren die creatieve invulling toelaten
 - “best practices” zijn enkel “the best” waar ze zo optimaal functioneren!
- **SCHAALVERGROTING & GLOBALISERING: hoe coöperatief blijven in multi-nationale context?**
- **INZETTEN COÖPERATIEF MODEL VOOR TRANSGENERATIONELE SOLIDARITEIT**

Ouderenzorg: hoe TRANSGenerationele samenwerking bevorderen?

6 POLITIEK
 VRAAG NAAR OPVANG KOMT ALMAAR MEER VAN 90-PLUSSEERS

Klassieke rustoorden worden schaars in Vlaanderen

Het aantal plaatsen in gewone, klassieke rustoorden, voor matig zelfhulpbevoegde bejaarden, daalt snel in Vlaanderen. Er zijn er nog maar 28.100. Dat komt omdat Vlaanderen de verblijfsplaatsen voor zwaar zelfhulpbevoegde opdrijft.

De veroudering van de bevolking verloopt sneller in Vlaanderen

OP TELDEN
 Het aantal rustoorden in Vlaanderen daalt snel. Het aantal plaatsen in gewone, klassieke rustoorden, voor matig zelfhulpbevoegde bejaarden, daalt snel in Vlaanderen. Er zijn er nog maar 28.100. Dat komt omdat Vlaanderen de verblijfsplaatsen voor zwaar zelfhulpbevoegde opdrijft.

De veroudering van de bevolking verloopt sneller in Vlaanderen

Vlaanderen is zijn bejaardenbehoefte moeiteloos met het overbrengen. Het breunt de Vlaamse sterk en het wil dan behouden vindingen.

Bejaarden zoeken op methoden thuis, maar om het meeste profit te halen.

Bejaarden zoeken op methoden thuis, maar om het meeste profit te halen.

Alternatieve ouderenzorg-opties:

- Nieuwe munt om intergenerationele support te stimuleren? -> gericht op korte-termijn reciprociteit
- Informele hulp-> garantieprobleem
- Via geïnstitutionaliseerde samenwerking (coöperatie/andere rechtsvorm mogelijk?)

Nood aan creatieve ideeën: ‘transgenerationale coöperatie’

Grootouders investeren (aandelen) in kinderopvang coöperatie met de zekerheid dat zij op termijn zelf opvang kunnen genieten + overdracht kapitaal naar kinderen

CONCLUSIES

- **Participatiesamenleving als beleid:**
 - nog een lange weg te gaan
 - Vertrouwen op familie & mantelzorg-pur-sang: vergeet het maar
- **Burgercollectieven vandaag: de enige way forward?**

